

Grote RATELAAR

APRIL - JUNI 2026

IVN HEUVELRUG EN KROMME RIJN
KNNV ZEIST HEUVELRUG EN KROMME RIJN

Activiteiten* april - mei - juni

April	wo**	01	IVN+KNNV	Plantenwerkgroep	Inventarisatie
	vr***	03	KNNV	Natuurwerkgroep	Werkmiddag
	za	04	IVN	Wandelwerkgroep	Voorwandelen Vroege vogels
	ma	06	IVN	Wandelwerkgroep	Publiekswandeling Vroege vogels
	di	07	IVN+KNNV	Insectenwerkgroep	Opening seizoen
	wo	08	KNNV	Midweekgroep	Plantage Willem III Elst
	za****	11	KNNV	Vogelwerkgroep	Broedvogelinventarisatie Binnenbos
	zo	12	IVN+KNNV	Fotografiewerkgroep	Fotoexcursie
	di	14	IVN+KNNV	Bomenwerkgroep	Studieavond + 25 april exc. Overlangbroek
	wo	15	IVN	Bomenwerkgroep	Bomencursus +19 apr, 20+30 mei, 17+20 jun, 2+5 sep, 14+17 okt
	za	18	IVN+KNNV	Plantenwerkgroep	Dagexcursie De Braak en Thijssepark
	zo	19	KNNV	Bestuur	Bloesemfietstocht
	di	21	IVN+KNNV	Fotografiewerkgroep	Avondbijeenkomst fotografie
	wo	22	KNNV	Midweekgroep	Oudenhorsterpad Woudenberg
	do	23	KNNV	Bestuur	Algemene Ledenvergadering Walkartplantsoen
Mei	za	02	IVN+KNNV	Insectenwerkgroep	Londotuin
	za	02	KNNV	Vogelwerkgroep	Excursie Kennemerduinen
	wo	06	KNNV	Midweekgroep	Amerongse Bovenpolder, uiterwaarden
	wo	06	IVN	Cursussenwerkgroep	Basiscursus wilde planten +10, 27 en 31 mei
	zo	10	IVN+KNNV	Fotografiewerkgroep	Fotoexcursie
	di	12	IVN+KNNV	Bomenwerkgroep	Studieavond + 23 mei excursie Roggebotzand
	za	16	IVN+KNNV	Plantenwerkgroep	Dagexcursie Cortenoever
	di	19	IVN+KNNV	Fotografiewerkgroep	Avondbijeenkomst fotografie
	wo	20	KNNV	Midweekgroep	Broekhuizen, Londotuin, Leersum
	za	23	IVN+KNNV	Insectenwerkgroep	Amerongseberg
Juni	vr-zo	29/31	KNNV	Vogelwerkgroep	VoorjaarsweekendDrents-Friese Wold
	zo	31	IVN	Wandelwerkgroep	Excursie Vlinders en Libellen
	di	02	IVN	Cursussenwerkgroep	Cursus insecten +7 jun, 1+6 sept
	wo	03	KNNV	Midweekgroep	Sprengenwandeling Driebegen-Zeist
	do	04	IVN	Werkgroep Natuurbeleving	Beleveniswandeling Heidestein
	vr-zo	05/08	IVN+KNNV	Plantenwerkgroep	Kampeerweekend Viroinvallei
	za	06	IVN	Cursussenwerkgroep	Ledenwandeling Heidestein
	za	06	IVN+KNNV	Insectenwerkgroep	Sandenburger
	za	13	IVN	Bestuur	Ledenuitje
	zo	14	IVN	Wandelwerkgroep	Voorwandeling Zanderij
	zo	14	IVN	Nature Journaling	Nature Journaling
	zo	14	IVN+KNNV	Fotografiewerkgroep	Fotoexcursie
	di	16	IVN+KNNV	Fotografiewerkgroep	Avondbijeenkomst fotografie
	wo	17	KNNV	Midweekgroep	De Schammer en Bloedaal, Stoutenburg
	zo	21	IVN	Wandelwerkgroep	Publiekswandeling Zanderij
	di	23	IVN+KNNV	Bomenwerkgroep	Excursie Rijnauwen
	vr	26	KNNV	Vogelwerkgroep	Excursie nachtzwaluwen Leersumse Veld

* Activiteiten worden door een (gezamenlijke) werkgroep georganiseerd. Leden van IVN én KNNV zijn altijd welkom.

** De plantenwerkgroep inventariseert elke woensdagavond in kilometerhokken of andere bestemmingen

*** De natuurwerkgroep heeft elke vrijdag een werkmiddag

**** De broedvogelinventarisatie is op 11 en 25 april, 9 en 23 mei en 6 juni

Grote RATELAAR

Bruin Zandoogje

Foto: Renate Teekens

Van de redactie

We hebben een vrij zachte, maar wisselvallige winter achter de rug. De maand december was zacht, droog en zonnig, met lichte vorst rond de kerstdagen. Januari was koud, nat en begon met veel sneeuw en vorst (plaatselijk – 10 ° C). Februari was weer warmer en droger dan gemiddeld. Wat dit betekent voor de natuur om ons heen? Wie het weet mag het zeggen, maar de lente is gewoon weer begonnen. Elke dag wordt de omgeving groener, staan bollen en bomen in bloei, vliegen meer bijen en hommels rond, zingen vogels al bij het krieken van de dag en nodigt dit alles ons weer uit om naar buiten te gaan en te genieten.

Deze nieuwe editie heeft ook van alles wat. Mooie verhalen over uitgevoerde activiteiten en waarnemingen bijvoorbeeld. Waar vind je in onze omgeving (!) de (allemaal zeldzame) ijle bermzegge, springzaadveldkers, hengelgraafwants, goudglanzende schallebijter of de koningsmantelvlamhoed? Welke landschappen zie je voor je “Denkend aan Holland”? Waar staan de jeneverbessen en is het groot laddermos verdreven? Van welke trekvogel werden meer dan 1000 overvliegende exemplaren geteld? Lees verder en vind de antwoorden.

Meedoen aan activiteiten levert nieuwe ervaringen en waarnemingen op. Het aanbod is opnieuw groot: meerdere (korte of langere) cursussen (bomen, insecten, wilde planten); algemene excursies (wandelen / fietsen); specifieke excursies gericht op vogels, insecten, bomen of planten. Ga aan het werk met de natuurwerkgroep, sluit je aan bij de Nature Journal Club of natuurfotografiewerkgroep.

Blijf vooral niet stil zitten (behalve als je die libel goed wilt bekijken in het Leersumse Veld). Veel plezier!

Inhoud (selectie)

- 4 Zeldzame dieren
- 7 Nature Journal Club
- 8 Een jaar natuurwerk
- 10 Collage 2025 in beeld
- 11 Wilde planten in het km hok
- 13 Bloesemfietstocht
- 14 Denkend aan Holland, landschapsfotografie
- 16 Scharrelkids ook in de winter
- 17 Bomencursus
- 18 Basiscursus wilde planten
- 19 Insectencursus
- 21 Koningsmantelvlamhoed
- 22 Spreeuwen
- 26 Resultaten trektellen 2025

Colofon

Dit is een uitgave van IVN afdeling Heuvelrug en Kromme Rijn en KNNV afdeling Zeist, Heuvelrug en Kromme Rijn.
<https://www.ivn.nl/afdeling/heuvelrug-en-kromme-rijn/heuvelrug.knnv.nl>

Redactie: Jan Katsman, Irene van Oosterhout, Marijke Warmerdam

Kopij voor het volgende nummer vóór 10 mei naar:

marijke.warmerdam@hetnet.nl (KNNV) of pr@ivnhkr.nl (IVN)

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen in te korten of te wijzigen.

Drukker: Editoo B.V. te Arnhem
Gedrukt op papier uit duurzaam beheerde bossen.

Foto's omslag: IJsvogel vist in de Kromme Rijn, Jelle van Vliet.
Waterranonkel, Jan Katsman
Foto pagina 20: knolboterbloem, Jan Katsman

Zeldzame dieren Utrechtse Heuvelrug, jaarverslag 2025

TEKST EN FOTO'S: PASCAL LOSEKOOT, WWW.INSECTENZOEKEN.NL

In 2025 heb ik heel wat bezoeken aan de Utrechtse Heuvelrug gebracht, op zoek naar interessante wantsen, kevers en andere diersoorten. Hier het jaaroverzicht van de meest bijzondere vondsten, in de vorm van een top tien! Veel leesplezier en een fijn en natuurlijk 2026 toegewenst!

1. Hengelgraafwants

De halfparasiet hengel (*Melampyrum pratense*) groeit in de provincie Utrecht onder meer in wegbermen en aan de rand van bossen, vooral onder Europese eiken. Het is de waardplant voor de zeer verborgen levende, en zeldzame hengelgraafwants (*Adomerus biguttatus*), waarvoor ik na een toevallige vondst in Zeist een gerichte zoektocht begon. Het lukte me om ook in Soest, Amersfoort en Baarn exemplaren te vinden, de eerste sinds bijna tien jaar voor de provincie Utrecht.

In Soest trof ik op één dag meer dan 50 exemplaren zuigend aan de zaden van de waardplant aan. Ook kweekte ik een nimf uit! Komend jaar moet uitwijzen of de wants dan ook zo makkelijk vroeg in het seizoen kan worden aangetroffen.

2025 (NL): 29 waarnemingen in 8 gemeentes; 5,5 tot 7,4 mm

Hengelgraafwants (in GR 1-2026 ten onrechte hengelknaagwants genoemd)

2. Boszandloopkever – *Cicindela sylvatica*

Een grote verrassing in 2025 was de terugkomst van de Boszandloopkever, *Cicindela sylvatica*. Deze leek sinds de jaren '80 uitgestorven in de provincie Utrecht, met alleen in Hilversum (NH) een restpopulatie. Ik had er al meerdere jaren tevergeefs naar gezocht. Tot mijn verbazing trof ik eind juni enkele exemplaren aan bij een afgeplagd heideterrein in het Monnikenbos (Soest), en een dag later ook bij de Lange Duinen. Vrijwel gelijktijdig werd deze ook op het Leersumse veld en Bornia en tevens op zo'n beetje alle heideterreinen in het Gooi gevonden. Het was geen eenmalige vondst: twee weken lang werd deze grote, dagactieve loopkever door verschillende waarnemers op dezelfde plek in het Monnikenbos aangetroffen.

Boszandloopkever

Meerdere theorieën voor de plotselinge opkomst zijn mogelijk. Wellicht is de soort is door gunstige (weers) omstandigheden zeer talrijk in het oosten van Nederland en heeft zich ineens verspreid, of, de soort was altijd al in lage aantallen aanwezig. Raadselachtige vondsten in Gouda en Artis doen vermoeden dat er iets bijzonders aan de hand is. Monitoring moet uitwijzen of het om zwervers of populaties gaat.

2025 (NL): 384 waarnemingen in 32 gemeentes; 14 tot 21 mm

3. Bosbesschildwants – *Rubiconia intermedia*

De Bosbesschildwants heeft Rode bosbes als waardplant en die winterharde plant komt in de provincie Utrecht slechts spaarzaam voor. Toch was er al één waarneming: in 2022 bij Den Treek (Leusden), door Tom van Noort. Ik had op deze plek vorig en dit jaar meerdere keren tevergeefs gezocht, tot ik eind augustus beet had. Een week later trof ik zelfs zo'n twintig exemplaren aan: een populatie dus. Andere plekken met (wat) Rode bosbes in oa. Soest leverden nog steeds geen exemplaren op. 2025 (NL): 61 waarnemingen in 12 gemeentes; 6-7,5 mm

4. Wolf – *Canis lupus*

Op 20 december liep ik bij Landgoed Maarsbergen twee wolven tegen het lijf, vlak nadat ik ook al een dode Oehoe had gevonden! Terwijl ik kevers aan het zoeken was en op een wandelpad stond, kwamen ze door het mistige bos aanrennen. Eentje bleef op ongeveer 20 meter staan, keek even mijn kant op, om vervolgens door te rennen. Ook al ging het zodanig snel dat ik geen tijd had om beelden te maken, was het voor mij een bijzonder indrukwekkende ervaring!

2025 (NL): > 2000 in 81 gemeentes; 1000 – 1500 mm (zonder staart)

5. Mannetjesreprijschildwants – *Stagonomus bipunctatis*
Een warmteminnende schildwants die de afgelopen jaren redelijk makkelijk te vinden was, maar in 2025 kwam de waardplant veel later op en groeide tevens op veel minder plekken. Dat leidde ertoe dat ik – na heel wat zoekpogingen – pas op 4 augustus de eerste exemplaren voor Nederland vond.

2025 (NL): 5 waarnemingen in 2 gemeentes; 5 tot 6 mm

Dennenglanszweefvlieg

6. Dennenglanszweefvlieg – *Callicera rufa*

Deze zeldzame zweefvlieg legde eitjes in een holte in een door letterzetters aangetast sparrenbosje op de hoogste berg van de provincie, de Amerongse berg (69m). Op waarneming is het de eerste waarneming van de soort voor de provincie, maar volgens “Zweefvliegen van Nederland” is de soort daar wel bekend.

De soort leeft doorgaans hoog in bomen en wordt daarom maar weinig gezien.

2025 (NL): 8 waarnemingen in 4 gemeentes; 10-12 mm

Violette schallebijter

7. Goudglanzende schallebijter – *Carabus auronitens*

Terwijl ik bij Landgoed Maarsbergen op zoek was naar de Violette schallebijter (foto boven) stuitte ik onder dood hout op een veel zeldzamer familielid, de Goudglanzende schallebijter (foto onder); een paar honderd meter verderop vond ik nog een exemplaar. Deze grote, niet-vliegende loopkever komt alleen in Oost-Nederland van nature voor en wordt nog wel eens “voor de grap” uitgezet, zoals in Noord Brabant waar de populatie zich de laatste tijd sterk uitbreidt. Ook bij Maarsbergen is het vrijwel uitgesloten dat het een natuurlijke populatie betreft.

Samen met één waarneming in 2024 (één kilometer verderop) zijn het de eerste exemplaren voor de soort in de provincie Utrecht.

2025 (NL): 248 waarnemingen in 16 gemeentes; 18-26 mm

8. Tweepuntige lijnbladroller – *Phiaris bipunctana*

Deze zeer zeldzame microvlinder tref ik vrijwel elk jaar aan bij Op Hees, Soest, maar dit jaar vond ik óók een exemplaar bij de Stulp (Baarn) en Breeveen (Leersum). De waardplant is blauwe bosbes.

2025 (NL): 24 waarnemingen in 10 gemeentes ; 14 tot 21 mm

Vijfstippelig struikhaantje

9. Vijfstippelig struikhaantje – *Gonioctena quinquepunctata*

Een leuk struikhaantje dat ik in het Breeveen (Leersum) aantrof op blauwe bosbes en nog niet eerder voor de provincie Utrecht was ingevoerd. Zonder genitaal onderzoek kan de soort niet onderscheiden worden van *G. intermedia*, maar die soort is nog niet in Nederland (met zekerheid) gevonden.

2025 (NL): 101 waarnemingen in 34 gemeentes; 5,4-6,8 mm

10. Duinheidedwerg – *Pelecocera lusitanica*

Eind augustus had ik bij Bornia (Zeist) een zweefvliegje in mijn sleepnet. Het zag er niet zo speciaal uit, maar nadat de validator ernaar gekeken had, bleek het de eerste waarneming voor de provincie sinds 2008 te zijn. De soort bezoekt vooral bloeiende struikheide en leeft op de overgang van zandverstuiving naar dennen.

Laat in het seizoen te vinden (samenvallend met de bloeiperiode van struikheide)

2025 (NL): 98 waarnemingen in 10 gemeentes;

Het complete verslag inclusief kaartjes en grafieken en nog meer foto's is op te vragen bij Pascal Losekoot, plosekoot@gmail.com

Goudglanzende schallebijter

Van het IVN-bestuur

TEKST: ADRIENNE DE WAAL

Wij, IVN-ers, vinden het altijd fijn om buiten in de natuur te zijn, maar zo in het voorjaar is het toch wel het allerfijnst... We gaan er volop van genieten, de agenda is uitnodigend, zowel voor publiek als leden. En, veel van onze gidsen zullen gekleed gaan in hun nieuwe IVN kleding. Dank aan Robert voor het coördineren van de omvangrijke kledingactie!

Tijdens de ledenvergadering van maart heeft Moniek afscheid genomen als bestuurslid. Ze heeft diverse rollen in het bestuur vervuld. Ik wil haar graag namens ons allemaal bedanken voor haar inzet de afgelopen 8 jaar. Wie het bestuur komt aanvullen is hoop ik ook op de ALV bekend gemaakt, maar de deadline voor de GR kopij is te vroeg om er nu iets over te kunnen zeggen.

Inmiddels zijn de gemeenteraadsverkiezingen achter de rug. Ook hiervoor geldt, als ik dit schrijf heb ik nog geen idee van de uitkomst. Ik hoop dat er veel groene harten een plaats hebben gekregen in de raden en dat de nieuwe

bestuurders zich gaan inzetten voor een duurzame ontwikkeling van onze mooie gemeentes. Voor ieders toekomst is het belangrijk dat de stem van de natuur gehoord wordt.

Hier kan IVN HKR zeker aan bijdragen, door samenwerking met groene partners en door mee te denken en onze expertise in te zetten bij projecten die gaan over lokale natuur(gebieden). Zo hebben we recentelijk bijvoorbeeld aan tafel gezeten bij de presentatie van het ambitieuze biodiversiteitsplan van Zeist. Voor de uitvoering wordt een beroep op vrijwilligers gedaan. Laten we open staan voor concrete projecten. Ook bij het landschapsontwikkeling Kromme Rijn Gebied en bij de vraagstukken rondom uitbreiding van het KNVB terrein was IVN een gesprekspartner. Daarnaast zijn we onderdeel van de Burgercoalitie die zich inzet voor een duurzame ontwikkeling van het gebied rond het landgoedstation Driebergen-Zeist. Ik hoor het graag als er mensen in onze vereniging zijn die in dit soort projecten actief willen meedoen.

Tenslotte sluit ik af met een uitnodiging aan alle leden voor deelname aan ons jaarlijks uitje. Je kunt elders in de Grote Ratelaar lezen wat het plan is op 13 juni. Op naar een gezellig uitje!

Wij zijn de stem voor de natuur, laat je horen!

Landschap wandelingen

Nieuwe KNNV-wandelgroep Landschap wandelingen

Verschillende leden hebben gevraagd of we een wandelgroep kunnen organiseren voor wat langere afstanden. Dit willen we doen! Het doel is het landschap te verkennen met oog voor natuur en cultuur. Er zijn zoveel prachtige dagtochten te maken.

Het voorlopige plan is om éénmaal per maand een wandeling te organiseren (voor KNNV- en IVN-leden) met een afstand van 10-15 km over zoveel mogelijk landelijke onverharde paden. Voorafgaand aan de wandeling geven we in de uitnodiging een beschrijving van het gebied waar we doorheen lopen. Tijdens de wandeling zullen we waarnemingen delen en - waar het mooi past en van toepassing is - uitleg geven over het omringende landschap.

De wandelingen duren ongeveer 3 à 4 uur, afhankelijk van de afstand. We kunnen na afloop bij de koffie nog wat napraten.

Regenboogwandelaars

Foto: Wim van den Ende

Onze vraag is een e-mail te sturen als je interesse hebt. Willen jullie daarbij je contactgegevens (naam, adres, e-mail, telefoon) vermelden? Dan kunnen we snel contact met jullie opnemen.

Daarbij ook graag een antwoord op de volgende vragen:

- Hoe vaak? (wij denken nu aan 1x per maand)
- Wensen of suggesties voor mooie wandelingen zijn altijd welkom

Stuur je antwoord aan een van ons: freek@piode.nl of fotografie@wimvanderende.com

We kijken uit naar jullie reacties!

Freek den Dulk (06-21287412) en Wim van der Ende (06-5144 5773)

De aftrap van de Nature Journal Club

TEKST EN FOTO'S: ARIJA JANSEN

In februari hebben we met een groep van tien enthousiastelingen de aftrap gedaan voor de Nature Journal Club. We gingen naar de Vikinghof om onze winter uitgangssituatie in kaart te brengen. Hoe ziet het gebied er nu uit? Wat is er zichtbaar, en wat nog niet?

De dag stelde niet teleur. Het was waterkoud, met een gevoelstemperatuur van -5°C en een zonnetje. Bij aankomst konden de penselen en verrekijkers meteen uit de tas, want de ooievaars zaten op hun nest. Veren opgepoft om warm te blijven en af en toe het nekje strekken. Bij deze temperaturen merkte ik dat tekenen lastiger is dan in andere seizoenen. Mijn vingers bevroren bijna en na een tijdje stilzitten moest ik echt bewegen om weer warm te worden.

Qua planten was er nog niet veel zichtbaar. De winterbloeiers waren nog niet in bloei. Op wat nieuwe bladeren van het speenkruid en fluitenkruid na zat de flora vooral diep onder de grond. Dat kwam eigenlijk goed uit, want

we hebben allemaal een vierkante meter geadopteerd om dit jaar te volgen. In die vierkante meters zagen we vooral rozetten en staketsels: dorre stengels van vorig jaar en lage bladkransen waarvan we nog niet precies weten wat het wordt. We hebben onze gokjes opgeschreven en vastgelegd in onze journals. Nu is het afwachten of ze kloppen.

Renate vertelde ons meer over de achtergrond van het gebied. Dat gaf extra context bij wat we zagen en bij de plek die we dit jaar gaan volgen. Nu weten we precies waar vroeger het zwembad lag. Ook wees ze op de broeihoop voor de ringslang. Het is bijzonder om te weten dat daar later in het seizoen nieuw leven uit voortkomt.

Na een minuut of twintig stilzitten moest het bloed weer gaan stromen, dus maakten we een korte wandeling naar een veld met vogels. Ik was verrast dat er zo veel vogels actief waren op deze koude dag. We hoorden allerlei roepjes en zang, met als hoogtepunten de groene specht en de appelvink. Naast de heerlijke vogelgeluiden werden we ook verrast door de carnavalsoptocht, gelukkig was die snel weg. Ik herken veel vogels goed op zicht, maar de roepjes vind ik lastiger. Gelukkig was Judith erbij om ons daar meer over te leren. Verder zagen we een roofvogel waarvan ik nooit zal weten welke het precies was, maar hij was indrukwekkend om te zien.

Aangezien het insecten- en zoogdierleven in warme (of koude) holletjes zat, waren de vogels deze dag de dieren die zich het meest lieten zien. We kijken uit naar wat de komende maanden gaan brengen: meer dieren, groei in onze vierkante meters en later in het seizoen hopelijk ook libellen. De uitgangssituatie is vastgelegd. Het volgen kan beginnen.

Een vierkante meter om door de seizoenen heen te volgen.

Zondag 14 juni: Dag twee van onze IVN Nature Journal Club

Klaar voor meer natuuravonturen?

We gaan terug naar de Vikinghof bij Wijk bij Duurstede om te zien wat er sinds februari in de natuur is veranderd. Ook als je de eerste keer hebt gemist, ben je welkom. Je leert stap voor stap hoe je een natuurdagboek bijhoudt met de wild wonder methode. Kom je ook? Tijd: 09.30 - 12.00.

Informeer voor meer informatie bij ArijaJansen@outlook.com

Een jaar natuurwerk

TEKST: SIMONE LAANBROEK

2025 is weer een mooi natuurwerkjaar geweest. Er is veel gedaan en gebeurd in de 47 natuurwerkmiddagen. In het najaar hebben we vier keer meegedaan met MeerBomenNu, toen zijn boompjes geoogst, die later gratis werden uitgedeeld en elders herplant. In verband met het weer is de middag vier keer afgelast en in de week tussen kerst en oud-nieuw hebben we niet gewerkt.

Natuurwerkers 31-01-2025

Foto: Jeroen Lemereis

Heide en jeneverbes, UL

In het begin van het jaar zijn we verder gegaan met het schonen en uitbreiden van het heideveld in de Oude Tol. We dachten klaar te zijn, maar er mocht nog wat meer opslag worden verwijderd. Daarom zijn we in oktober daar weer aan de slag gegaan en nu zijn de activiteiten voorlopig afgerond. De hei ligt er mooi bij, de uitbreiding naar de zuidoosthoek is gerealiseerd. Het geeft een prettig gevoel als je iets kan afvinken.

De volgende klus die we in de loop van het jaar konden afvinken is het jeneverbesveld in het Ridderoordse bos. Op de Landelijke Natuurwerkdag van 2024 waren we daar gestart met opschonen en uitbreiden en dat is in twee etappes afgerond. Naast pijpenstrootje, zijn er veel Amerikaanse vogelkersen verwijderd. Natuurlijk is ook de opslag op de hei weggehaald. Daar waar in het ernaast gelegen bos een open plek was, hebben we de ondergroei verwijderd. De jeneverbessen staan er weer prima bij en nu maar hopen dat de hei zich gaat uitbreiden.

Nieuwe klussen, UL

De boswachter, Jessie Brandon, had twee nieuwe klussen voor ons. Het Utrechts Landschap wil een corridor maken van de vliegbasis over het ecoduct Op Hees, via een klein stukje van hei van de Gemeente Soest, naar de zuidelijke heitjes van de Willem Arntszhoeve.

Vanaf het fietspad en aan beide zijden van het paadje tot ongeveer de bosrand is alle opslag verwijderd, het zuidelijkste heitje ook geschoond. De corridor loopt nu door naar het veldje ten noorden van het fietspad dat in het verlengde van de Dagpauwoog ligt. Het is nu aan het Utrechts Landschap om de grotere bomen te vellen.

De tweede klus is het opschonen van het westelijke heitje op de Willem Arntszhoeve. Daar stonden veel dennetjes en als je die weghaalt, zie je direct resultaat. Met de Landelijke Natuurwerkdag (1 november 2025) zijn we daar bezig geweest met een aantal mensen van de eigen werkgroep en buitenstaanders. Het weer was niet optimaal, toch werden er veel dennetjes geoogst voor MeerBomenNu. Voor de kerst wilde MeerBomenNu graag alternatieve kerstbomen hebben, die hebben we ook van dat veld gehaald. De klus is nog niet af, dus dat wordt in 2026 vervolgd.

Bos en heide, UL

In februari konden we nog aan de slag in het bosgebied de Kozakkenput. We hebben een paar middagen aan de buitenrand van de Krakelingheide gewerkt. Na het broedseizoen mochten we het gebied niet meer in als gevolg van wolvenperikelen, maar na de dood van Bram konden we weer verder.

Op verzoek van het Utrechts Landschap hebben we als eerste het heideveldje naast de Franse put geschoond en aan de zuidkant uitgebreid. Ook hier wil het Utrechts Landschap een corridor maken en wel richting "boomheide". In 2026 gaan we een strook aan de noordkant van de boomheide schonen. Dan is het daarna aan het Landschap om de bomen die daartussen staan te laten vellen.

Oude Tol 14-02-2025, Jan Lansbergen

Foto: Jeroen Lemereis

Jeneverbesveld Ridderoordse Bos 28-02-2025 Foto: Hans Kamerbeek

ASR

Ook hebben we weer werkzaamheden voor de ASR gedaan. Het noordelijkste heideveldje is ontdaan van Groot laddermos, dode heidestruiken, pijpenstrootje en opslag. Na een paar regenbuitjes was al te zien dat de heide weer op kwam, precies wat de bedoeling was. Het andere heitje zal in 2026 worden gedaan.

Ook veel Amerikaanse vogelkersen zijn aan de rand van de kapvlakte verwijderd. Op en rond de kapvlakte is opslag verwijderd, maar daar moet het komende jaar weer wat meer aandacht aan besteed worden.

Groot nieuws is, met dank aan Marlies Blom van BoerenNatuur Utrecht Oost, dat eindelijk na jaren van allerlei onderzoeken en aanvragen de vergunning er is om een **poel te graven** aan de noordkant van het ASR-gebied. Hopelijk kunnen de graafwerkzaamheden nog voor het komende broedseizoen gedaan worden.

Heitje 7, 04-11-2025 Foto: Jan Jonker

Willem Arntszhoeve 21-11-2025 Foto: Vincent Houtgraaf

Oude Tol 24-10-2025 Foto: Simone Laanbroek

Gemeente Soest

Tot slot: ook voor de gemeente Soest zijn we bezig geweest. We hebben het heitje langs de Dolderseweg met de korstmossen grondig geschoond en een corridor gemaakt naar de jeneverbessen die erachter staan. We zijn verder gegaan met de Lange Duinen. Langzaam maar gestaag vordert het schonen van de heideplekken. Hopelijk kunnen we volgend jaar aan het Jesserunbos beginnen. Verder hebben we ook weer wat opslag rond jeneverbessen verwijderd.

Aan het einde van het jaar zijn we op het heitje bij het ecoduct Op Hees aan de slag gegaan, aanvankelijk om de berkjes voor MeerBomenNu te oogsten en later om de hei verder te schonen. Ook dat is een klus die we volgend jaar af hopen te maken. Op alle andere heideveldjes van de gemeente Soest hebben we samen met de beheerder wel gekeken, maar deze hadden dit jaar nog niet echt onze aandacht nodig. Volgend jaar maar weer eens kijken.

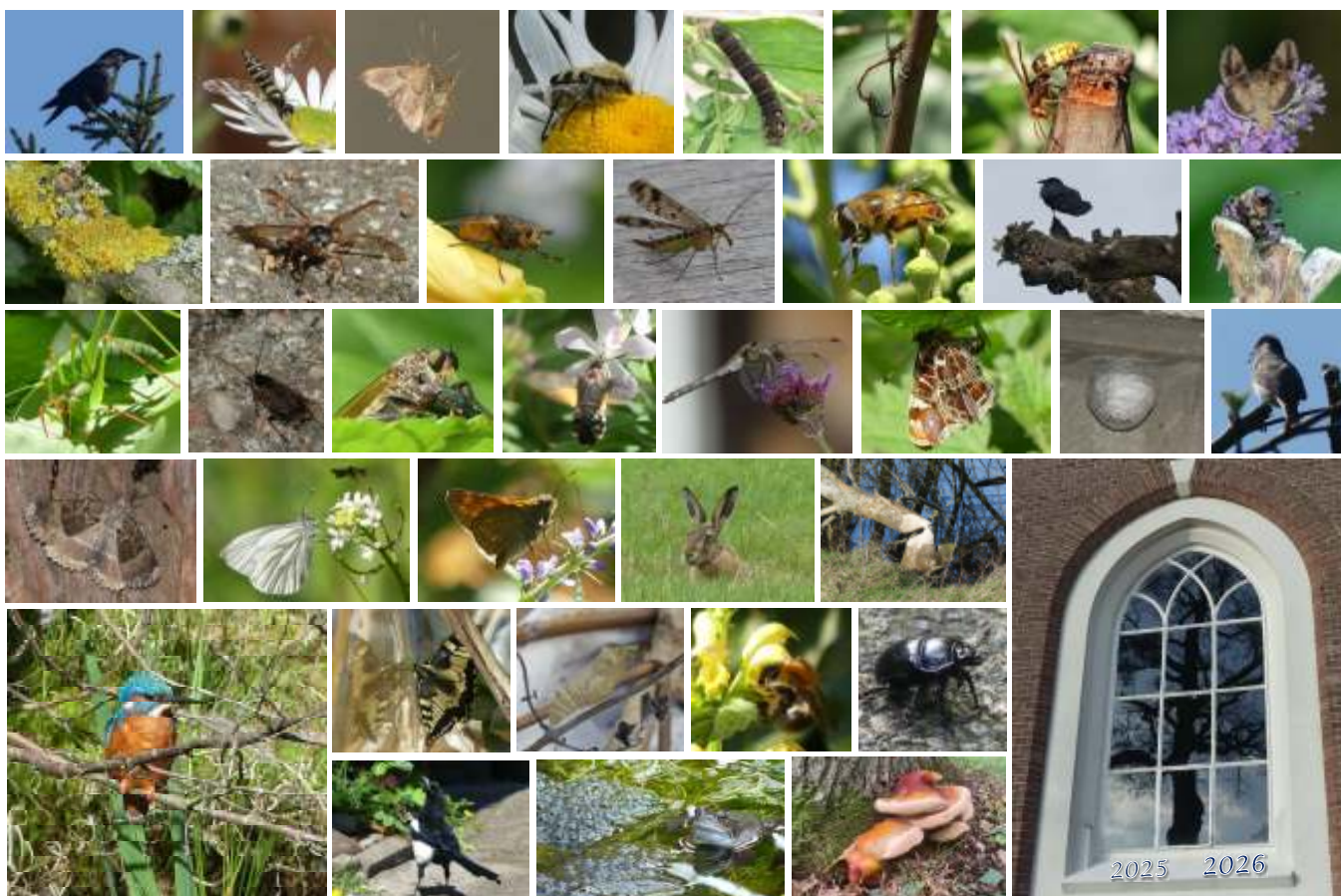
Werk zat

In de afgelopen jaren was ik soms wel eens bang dat we niet genoeg werk in de toekomst zouden hebben, maar er is tot nu toe alleen maar werk bijgekomen. Bovendien ben je nooit klaar in de natuur: als je niet aan heidebeheer doet, is het in tien jaar een bos geworden. Zoals boven ook te lezen is, zijn er al wat klussen die op ons wachten in het nieuwe jaar.

Zin om mee te helpen? Meld je aan bij natuurwerkgroep@ziggo.nl

Willem Arntszhoeve 05-12-2025 Foto: Simone Laanbroek

De foto's in deze collage zijn in 2025 gemaakt, door – en voornamelijk in de tuin van – Jolande en Willem van Rijn. Een soort "eigen-tuin-jaarverslag" met wensen voor een natuurrijk nieuw jaar.

Van het KNNV-bestuur

Tekst en foto: Nico Bolle

Dit jaar is het 125 jaar geleden dat de landelijke organisatie van de KNNV is opgericht. Dit werd luister bijgezet met een bijeenkomst op 6 februari in Utrecht, na de vertegenwoordigende vergadering, waar leuke lezingen werden gehouden en de dag feestelijk afgesloten werd met een borrel. De landelijke voorzitter, Theo Briggeman, hield op deze dag een vurig pleidooi om de KNNV groter en bekender te laten worden onder meer door het oprichten van een natuuracademie waarbij leden zich kunnen scholen in het doen van onderzoek en het leren schrijven van rapporten om zo ook een meer belangrijke functie te gaan vervullen in de maatschappelijke arena. Hierover zullen we later dit jaar meer gaan horen. Als er in onze afdeling belangstellenden zijn om een dergelijke cursus te gaan volgen in de toekomst dan kan je mij dit laten weten.

Ook zou het landelijk bestuur graag zien dat alle afdelingen dit jaar een bioblitz organiseren. We hebben dit twee jaar geleden samen met de IVN-afdeling gedaan naast het station Driebergen-Zeist achter het hertenkamp o.l.v. Jan Ensing. Het zou fijn zijn als we dit jaar op herhaling kunnen gaan.

Maar nu eerst de paden op en de lanen in waar onze afdeling in uitmunt. Zo zeer zelfs, dat er naast de midweek-wandelgroep nu een initiatief van Freek den Dulk en Wim van der Ende is om te peilen of er genoeg belangstelling is onder onze leden voor een Landschap wandelgroep n.a.v. het succes van de afgelopen landschapscursus. Zie de oproep in dit blad.

Begin van de lente is ook het tijdstip van onze vereniging om samen te komen en het reilen en zeilen van onze afdeling te bespreken. Het bestuur hoopt jullie te gaan ontmoeten op de Algemene Ledenvergadering die op donderdag 23 april zal gehouden worden in het Walkartcentrum te Zeist. Alvast een fijne tijd in het groen.

Wilde planten in het km-hok

TEKST EN FIGUREN: ARNOUT IMHOF

Dit jaar bestaat de KNNV 125 jaar. 12,5 jaar geleden, in 2014, heb ik het coördinatorschap van de plantenwerkgroep (PWG) van onze afdeling overgenomen van Jan Katsman. Eén van de activiteiten, die ik al die jaren heb mogen organiseren, is het inventariseren van wilde planten in kilometerhokken. We hebben in die tijd heel wat gegevens verzameld. Tijd om eens een overzichtje te maken. Wat houdt zo'n inventarisatie in? Wat is het nut ervan? En wat hebben we zoal gevonden?

Hokken

Op topografische kaarten ligt over Nederland een raster van coördinaten, de Rijksdriehoekskoördinaten, waarvan de horizontale en verticale rasterlijnen gewoonlijk om de kilometer worden getekend. De zo verkregen vakjes van een vierkante kilometer noemen we meestal kilometerhokken, of gewoon 'hokken'. Het nulpunt is gekozen bij de spits van de Onze Lieve Vrouwetoren in Amersfoort. Dit punt heeft echter de coördinaten $x=155$, $y=463$ gekregen. Het voordeel hiervan is dat elke plaats op land positieve coördinaten heeft en dat y altijd groter is dan x , zodat ze niet verwisseld kunnen worden.

Dit raster wordt ook gebruikt om de verspreiding van planten over Nederland in kaart te brengen. De stichting Floron coördineert de verzameling en validatie van deze gegevens door vrijwilligers in de Nationale Database Flora en Fauna. De resultaten zijn in te zien via de website verpreidingsatlas.nl of ndff.nl. Uit de gegevens kunnen verspreiding en trends worden bepaald ten behoeve van natuurbeheer en -bescherming. Met welke soorten gaat het goed of slecht? En in welke delen van het land? Welke moeten op de Rode Lijst komen? De gegevens worden ook gebruikt bij toetsingen in het kader van de Omgevingswet en bij het beoordelen van mogelijke effecten op de natuur bij bouwplannen.

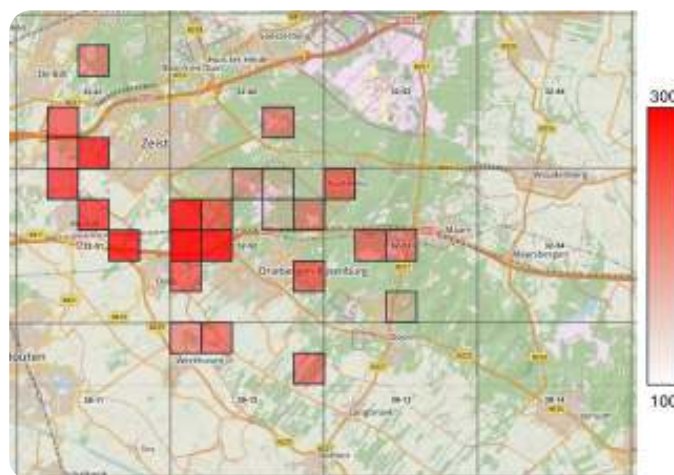
Ieder jaar kiezen we in het werkgebied van onze afdeling twee hokken uit (drie in 2016), waarover weinig recente gegevens bekend zijn. De PWG maakt tussen april en augustus om de drie weken een avondwandeling door (een deel van) een hok en noteert elke plantensoort die herkenbaar aanwezig is. Het maakt niet uit of er één exemplaar van een soort staat of een vlakdekkende begroeiing. De resultaten geven daarom uitsluitend een beeld van de verspreiding van plantensoorten, maar niet van hun talrijkheid. Duidelijk aangeplante of ingezaaide soorten, in bijvoorbeeld tuinen en parken, worden uitgesloten. Het gaat om soorten die inheems zijn of ingeburgerd en spontaan opgroeien. Uit tuinen ontsnapte planten worden wel opgenomen, maar met een aantekening. Ik neem ze niet mee in deze analyse.

Samen

Gewoonlijk zijn we met een groepje van 2 tot 12 deelnemers. Je hoeft geen deskundige te zijn om mee te doen. Zelfs plantenkennis is niet nodig, alleen belangstelling. Je leert vanzelf door mee te doen. Je hoeft ook niet elke keer mee, maar gewoon wanneer je zin hebt. We gebruiken de flora's van Heukels of Eggelte als dat

nodig is, maar niet te vaak want de avonden zijn snel voorbij. En er is altijd nog de app ObsIdentify.

We missen heus wel wat soorten: ze groeien, bloeien en sterven bijvoorbeeld heel vroeg in het jaar (vroegeling, speenkruid) of juist heel laat (ganzenvoeten en melden). Sommige soorten horen bij lastige groepen (grassen), zijn moeilijk bereikbaar (fonteinkruiden), of zijn zo weinig talrijk dat we ze domweg mislopen. Maar gelukkig zijn we niet de enigen die waarnemingen invoeren. Andere organisaties en individuen doen ook mee. Met z'n allen bouwen we een heel compleet en betrouwbaar beeld van de verspreiding van wilde planten over Nederland.

Figuur 1. De ligging van de onderzochte kilometerhokken in ons werkgebied. Hoe groter het gevonden aantal soorten planten, des te donkerder de kleur van het hok.

12 jaar in beeld

In de afgelopen 12 jaar heeft de PWG 25 hokken onderzocht. De overzichtskaart (Figuur 1) laat de ligging ervan zien. Het werkgebied van onze afdeling loopt ruwweg van Bilthoven tot Amerongen en van Werkhoven tot voorbij Austerlitz. Dat zijn zo'n 250 kilometerhokken! De hoger gelegen zandgronden van de heuvelrug lopen van noordwest tot zuidoost. In de laagte links onder stromen de Langbroekerwetering en de Kromme Rijn. De onderzochte hokken liggen vooral rond Zeist en Driebergen: de meeste leden wonen in die omgeving en ze komen veelal op de fiets. Leersum en Amerongen liggen dan net iets te ver weg. Natuurlijk bezoeken we de natuurpareltjes bij die dorpen wel bij andere gelegenheden (de 'vrije' woensdagavonden), maar de zoekinspanning is daar te laag om mee te nemen in de analyse. We mijden ook hokken met veel bebouwing of

intensieve landbouw, omdat we ook een fijne wandeling in de natuur willen maken. De selectie van hokken is dus niet willekeurig. De kleur van het hok geeft het aantal gevonden soorten wilde planten weer: hoe donkerder hoe meer. Dit varieert van 115 tot 275. Vooral de driehoek Zeist-Bunnik-Driebergen blijkt een rijke flora te bezitten! Het heide- en bosgebied van Bornia en Heidestein daarentegen hoef je voor de soortenrijkdom niet te bezoeken. Wel zijn dat veelal compleet andere soorten dan in het Kromme Rijngebied. Zo komt het, dat het totaal aantal verschillende soorten dat we in de 25 hokken samen hebben gevonden 676 is! Dat is bijna de helft van de Nederlandse wilde flora, of een derde als je ingeburgerde soorten meetelt. De genoemde rijke driehoek, met een opvallende ‘hotspot’ rond het stationsgebied, ligt precies op de overgangen zand-klei en droog-nat. Het is bekend dat overgangen in milieu (zogenaamde gradiënten) overlevingskansen bieden voor een extra groot aantal soorten planten. Dat zien we dus terug in onze gegevens. Zo’n overgangsgebied loopt natuurlijk langs de hele heuvelrug, maar een groot deel is al lang geleden ontgonnen voor de landbouw en er groeien nu vooral raaigras en mais. Ook wordt het gebied ernstig ontwaterd, waardoor vroegere kwelgebieden zijn gereduceerd tot enkele poelen en sloten. Eigenlijk zou je in dit gebied in haast ieder watertje waterviolier (3 hokken) en holpijp (4 hokken) verwachten en langs de meeste oevers dotterbloem (4 hokken). Het zijn heel gewone soorten en we vinden ze ook echt wel af en toe, maar slechts heel lokaal.

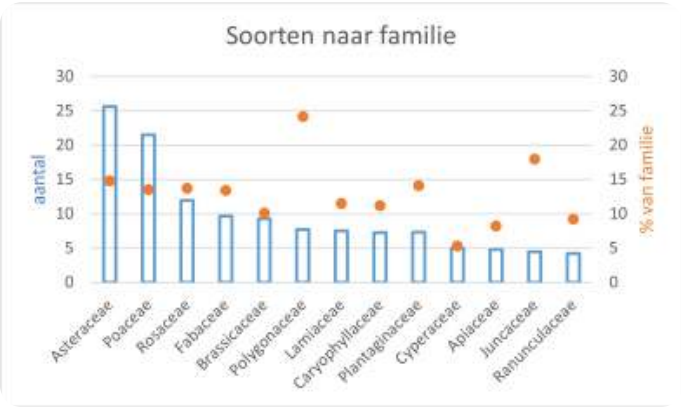
Figuur 2. Aantal gevonden soorten planten in de kilometerhokken over de jaren.

Zeldzame soorten

Bijzonder leuk om te vinden zijn zeldzame soorten als ijle bermzegge, springzaadveldkers en dennenorchis, die we elk slechts in één hok tegenkwamen. Andere, zoals straatgras, tengere rus, hondsdrif en grote weegbree, zie je daarentegen echt overal. Er zijn ook soorten die landelijk beslist niet algemeen zijn, maar die je bij ons toch regelmatig vindt, zoals kruipbrem en hondsviooltje. Muursla groeit in Nederland vooral tussen tegels in steden, maar kun je op de heuvelrug vrijwel overal vinden. En als je bereid bent door de knieën te gaan op natte, open zandgrond dan blijkt dat het miniplantje borstelbies veel meer voorkomt dan bekend is. De naar het noorden oprukkende bijenorchis heeft onze hokken inmiddels ook bereikt.

Aantallen per hok

Figuur 2 laat het aantal gevonden soorten per hok zien. Gemiddeld vonden we er 191. De trendlijn toont een stijging van 25 soorten over de periode, maar die is statistisch niet significant. De grafiek geeft de grote spreiding tussen hokken goed weer. Gemiddeld vinden we 26 planten uit de composietenfamilie (Asteraceae), zie de staafjes in figuur 3, wat daarmee de grootste familie is in onze omgeving. Maar dat is wereldwijd ook het geval. Uitschieters lopen op tot liefst 40 composieten in een hok. De tweede plaats is voor de grassenfamilie (Poaceae) met 22 soorten per hok, en uitschieters tot 32. Op flinke achterstand vinden we dan de Rozen (Rosaceae) op de derde plaats met gemiddeld 12 soorten per hok. Een totaal ander beeld krijgen we, als we berekenen welk percentage van de in Nederland voorkomende soorten van een familie we gemiddeld in een hok aantreffen (de stippen in figuur 3). Dan blijkt dat de 8 leden van de duizendknoopfamilie (Polygonaceae, ook zuringen horen hier bij), die we daar gemiddeld vinden, maar liefst een kwart van de familie zijn. Met hun bescheiden aantal hebben ze zich overal weten te nestelen. Een echte maffiafamilie! De composieten halen met hun leger van wel 173 soorten een presentie van nog geen 15%. En de lastige grassen komen ook al niet verder. De meeste grote families zitten vrij constant op 10 tot 15%. De russen (Juncaceae) weten zich dan nog relatief sterk aan ons op te dringen met 18% van de familie per hok. Ronduit droevig is het gesteld met de cypergrassen (zeggen en biezen): slechts 5 van de ‘beschikbare’ 94 soorten vinden bij ons een plekje in een hok. Misschien denkt u dat een gebrek aan deskundigheid over deze moeilijke familie hiervan de oorzaak kan zijn. Liever zoek ik de verklaring in de afwezigheid van noemenswaardige moerasgebieden in onze omgeving. De meeste cypergrassen groeien immers in drassige, matige voedselrijke grond. De eerdergenoemde ontginningen benadelen deze familie waarschijnlijk sterk. Slechts enkele soorten hebben zich aan echt droge bodems aangepast. Hiervan vinden we vooral zandzegge en pilzegge.

Figuur 3. Staafjes: aantal soorten planten dat we gemiddeld in een kilometerhok vinden, uitgesplitst naar familie. Stippen: het percentage dat dit aantal uitmaakt van de in Nederland voorkomende soorten binnen die familie.

Resultaat

Het is interessant om te zien dat de gegevens die we verzamelen tijdens gezellige wandelingen in de natuur ook leuke inzichten in de plantengroei geven. Bovendien leveren ze een bijdrage aan natuuronderzoek en natuurbescherming. Voor de toekomst zijn er nog grote witte vlekken op de kaart over, vooral in gebieden wat verder buiten de omgeving Zeist-Bunnik-Driebergen. We gaan dus door!

Bloesem-fietstocht

TEKST: MARIJKE VAN NOORT

Wie fietst er mee?
Als het op zondag 19 april niet regent, gaan Harry en Marijke van Noort onderstaande route van 35 km in het stroomgebied van de Kromme Rijn fietsen. We vertrekken om 10.30 uur vanaf knooppunt 60 ongeveer. We parkeren de auto bij de parkeerplaats aan de Herenstraat (bij de kerk) in Werkhoven: <https://maps.app.goo.gl/8wuvLPLAeDNvPra18>. Neem allemaal zelf een lunchpakketje en drinken mee. We zullen in Wijk bij Duurstede, rond 12.00 uur, wat langer pauzeren. We verwachten ongeveer 13.30 / 14.00 uur terug te zijn in Werkhoven.
Wie met ons mee wil fietsen zien we graag om 10.30 u bij de picknickbank op de kruising van de Achterdijk en de Herenstraat. Als je je aanmeldt via nhsecretaris@heuvelrug.knnv.nl wachten we op je.
Route-informatie:
<https://www.nederlandfietsland.nl/fietsroute/bloesemfietsroute/>
Prachtige fietsroute voor in het voorjaar, zomer en het najaar. Deze route van 35 km lengte gaat langs schitterende fruitboomgaarden en kleine dorpjes zoals Cothen, 't Goy en Werkhoven. In het voorjaar staan de fruitbomen in bloei en geniet van je van de heerlijk geurende bloesems. In de zomer en het najaar is het kersentijd en kan je in de omgeving bij verschillende kersenstalletjes fruit kopen.

Het is tijd voor een gezellig IVN-ledenuitje

TEKST: ADRIENNE DE WAAL

De gebieden zijn mooier aan de andere kant van de Heuvelrug. Waar of niet waar? Ga mee op stap op zaterdag 13 juni, dan kun je zelf ervaren hoe de natuur hier gevormd en ontwikkeld is en deel je ervaringen met elkaar.

Het is een dagprogramma dat er globaal als volgt uit ziet:

10.30 uur	Verzamelen bij Kwintelooijen (Veenendaal)
	koffie/thee
ca. 11.00 uur	Vertrek met een IVN gids voor excursie 1 óf excursie 2
14.30 u	Terug op startpunt Kwintelooijen voor beide groepen
	Gezellig napraten met hapje en drankje

Keuze uit twee excursies

Excursie 1 is een wandeling door Kwintelooijen, een natuurgebied van 68 hectare dat ontwikkeld is rond een voormalige zandafgraving. Het gebied heeft een interessante geschiedenis (geologie/paleontologie/ archeologie) en een bijzondere en diverse natuur.
Excursie 2 is een fiets-wandeltocht naar de Binnenveldse Hooilanden, een Natura 2000-gebied bij Wageningen, waar de afgelopen jaren nieuwe natuur is aangelegd waarmee een uniek gebied van ruim 280 hectare aaneengesloten natuur is ontstaan.

Na de excursies komen we weer samen in ‘House of Bird’ voor een hopelijk enthousiaste uitwisseling van belevenissen. Afhankelijk van het weer wordt er binnen of buiten iets lekkers te eten en drinken geserveerd.
We horen graag **vóór 30 april** van je of je meegaat en welke excursie je voorkeur heeft. Let op: voor excursie 2 heb je je eigen fiets nodig. We denken graag mee hoe je die daar krijgt (23 km naar startpunt, fietsendragers., evt. afgestemd fietsenvervoer).
Stuur snel een email naar voorzitter@invhkr.nl en bevestig je deelname met daarin: je naam én de excursie die je voorkeur heeft.

We kijken naar je uit!
Groet namens de organisatie: Robert, Carine en Adrienne

Deelnemers van de werkgroep Natuurfotografieheuvelrug-ivn-knnv kiezen ervoor om op pad te gaan om de mooiste foto's te maken. Per maand wordt een thema gekozen.

Kijk ook eens op de website van de werkgroep: www.natuurfotografieheuvelrug-ivn-knnv.nl

Werkgroep Natuurfotografie Denkend aan Holland

TEKST: DICK DE ROOIJ

Denkend aan Holland
zie ik breede rivieren
traag door oneindig
laagland gaan,

Een wat vergeten onderdeel van het fotograferen van de natuur is landschapsfotografie. En dit bekende gedicht van Marsman kan een mooie inspiratiebron zijn. Want waar in de wereld heb je zo'n weids landschap met zulke mooie luchten, rivieren en boompertjes.

En als het weer dan ook nog meewerkt, zoals mist, opgaande zon of sneeuw, dan kun je daar alleen maar enthousiast van worden en je fototoestel pakken. Ga eens vroeg op stap zodat je gebruik kunt maken van het ochtendlicht.

Een belangrijk onderdeel bij landschapsfotografie is de compositie en formaat. Waar plaats ik mijn horizon, de verhouding van lucht en land. Wil ik wel of geen personen op mijn foto. Door te experimenteren krijg je soms leuke verrassingen. En wijzig, om accent te geven aan de weidsheid van je foto, het formaat van de foto eens naar 16 : 9.

1

Wil je ook met ons mee mee
om natuurfoto's te maken? Er
is weer plek in de werkgroep!
Het is niet nodig om dure
apparatuur aan te schaffen.
Met een mobieltje kun je ook
prachtige foto's maken.
Zin om een keer mee te gaan?
Bel Dick de Rooij: 06 1519 5289

2

3

4

5

1 Zonsondergang Bornia - Carine Nieman

2 Terschelling - Madeline Tellegen

3 Jacobsteeg de Bilt - Peter Dral

4 Plas bij Moerasbos Oolpolder - Trudy Groot

5 Niënhof Bunnik - Dick de Rooij

Scharrelkids gaan ook in de winter door!

TEKST: PETER LEGTERS

December – Met een grote groep kinderen stonden we in december stil bij het thema winterslaap op buitenplaats Bergse Bossen. Samen verkenden we de verschillende manieren waarop dieren en planten de winter doorkomen. Aan de hand van een verhaal van Toon Tellegen, een praatplaat, speurwerk rond (en in!) het vennetje en verschillende spellen beleefden we een leuke én leerzame middag.

Januari – In januari werd Scharrelkids vanwege de sneeuw een week verzet. Met behulp van een fotopuzzel zochten de kinderen naar herkenbare elementen van ridderhofstad Zuylestein. Naast de ommuurde moestuin, rechte zichtlijnen en dubbele bomenrijen vielen vooral het grand canal en de lieve varkentjes op. Uiteindelijk hebben we – na het zingen van Lang zal ze leven voor Martine – in het Sterrenbos met een knoppenkaart bomen leren herkennen en het spel ‘tweede jonkvrouw/kasteelheer is te veel’ gespeeld.

Februari – Jaarlijks steken de Scharrelkids en begeleiders de handen uit de mouwen op landgoed Sandwijck in De Bilt. Dit keer hielpen we een bosje vrij te maken van jonge boompjes en struiken. Zo krijgt de onderlaag meer licht en ruimte, waardoor grassen en kruiden beter kunnen groeien en er goede nestelplekken ontstaan voor reeën. De kinderen lieten zien over uitstekende zaagtechnieken te beschikken, wat resulteerde in een mooi open stukje bos op het prachtige landgoed. De reeën zullen ons in het voorjaar dankbaar zijn.

Op deze foto's is vrijwilliger Dick, van Landgoed Sandwijck in De Bilt, samen met Scharrelkid Lorijne bomen aan het omzagen om plek te maken voor het komende seizoen voor de nieuw geboren reeën in het reënbosje.

De Reehorst paaswandeling, editie 2025

Foto: Mark Luinenburg

2e Paasdag: Vroeg vogelen op De Reehorst

We gaan deze maandagochtend weer lekker vroeg diverse zangvogels beluisteren en mogelijk ook zien op het verrassend afwisselende landgoed De Reehorst. Het gebied is niet zo bekend maar vrij toegankelijk en behoorlijk biodivers. Je vindt er verschillende soorten vegetatie en insecten, dus ook vogels van uiteenlopende pluimage. Vorig jaar hoorden en/of zagen wij onder andere staartmezen, roodborsttapuit, grasmus, kneu, sprinkhaanzanger en putters. Maar we verwachten ook

groenling, heggenmus, de eerste zwaluwen, tjiftjaf en bonte specht. Misschien spotten we ook de groene specht?

We verzamelen bij Triodos Bank, tegenover station Driebergen-Zeist. De wandeling zal ongeveer 2,5 uur zijn. Neem behalve wat drinken vooral ook een verrekijker mee. De gidsen zorgen traditiegetrouw voor paaseitjes.

Voorwandelen: za 4 april, 09.30u

Publiekswandeling: 2e Paasdag, ma 6 apr, 7.00 – 9.30u

Start: vóór Triodos Bank, tegenover NS-station Driebergen-Zeist

Aanmelden (tot uiterlijk di 31 mrt) **en inlichtingen:** Mark Luinenburg, mrluinenburg@gmail.com of wandelingen@ivnhkr.nl

Basiscursus Natuur

Ontdek de natuur in jouw buurt

Ben je graag buiten en ben je een beginnende natuur-liefhebber? Onze IVN afdeling nodigt je uit voor een unieke combinatie van online leren en écht beleven.

De basiscursus bestaat uit twee delen die elkaar perfect aanvullen.

Online lessen: Via de landelijke IVN-afdeling volg je 6 tot 8 online lessen (ca. 1 à 2 uur per stuk). Hierin leer je de fundamenteën van de natuur.

Lokale Verdieping: Onze eigen afdeling brengt die theorie tot leven. We starten met een gezamenlijke bijeenkomst en gaan daarna vier zaterdagen samen op pad in onze prachtige regio.

Ons gezamenlijke doel? Geen droge lijstjes uit je hoofd leren, maar de samenhang in de natuur begrijpen en vooral genieten van al het moois dat de seizoenen te bieden hebben.

Het programma

We bezoeken vier verschillende gebieden, waarbij we telkens een ander thema centraal stellen. Bij het maken van deze Ratelaar zijn enkele data nog niet definitief, kijk op onze website (www.ivn.nl/afdeling/heuvelrug-en-kromme-rijn/) voor de inmiddels complete informatie onder het kopje Cursussen.

Medio april: Introductieavond met uitleg over de cursus, kennismaking met elkaar en met 'ons' gebied

2e helft april: Het landschap en bomen in Amerongen

za 2 mei: Planten en vogels in Beverweert

za 12 sep: Insecten in Nieuw Wulven

za 31 okt: Paddenstoelen in Witte Hull

Aanmelden (uiterlijk 1 april) via cursussen@ivnhkr.nl onder vermelding van 'basiscursus natuur'

Deelnemers: maximaal 20 personen (vol = vol)

IVN-Bomen-cursus

Foto: IVN Landelijk

Altijd al meer willen weten over de bomen om je heen? In deze praktijkgerichte cursus leer je bomen écht kennen. In vijf theorieavonden en vijf excursies verkennen we de loof- en naaldbomen van de Utrechtse Heuvelrug en het Kromme Rijngebied.

Op de lesavonden leer je meer over de bouw van bomen, de bladeren, bloei en vruchten. De lessen bestaan uit een theorie- en practicumdeel waarin we de verschillende boomkenmerken van elkaar leren onderscheiden en erachter komen hoe een boom precies in elkaar zit.

Tijdens de excursies bezoeken we uiteenlopende gebieden en bekijken we een grote variëteit aan boomsoorten: van veelvoorkomende inheemse soorten als eik, grove den en vogelkers tot bijzondere, exotische exemplaren als gingko, mammoetboom en doodsbeenderenboom. Daarbij brengen we de eerder opgedane kennis buiten in praktijk.

Voor wie?

Iedereen die zijn kennis wil verdiepen: van natuurliefhebber tot natuurgids.

Theorie/practicum: woe, 20-22u, Walkartcentrum Zeist
15 apr, 20 mei, 17 jun, 2 sep en 14 okt

Excursies: za of zo-ochtend 10-12u

Huis te Maarn, Nieuw Wulven, Niënhof, Molenbos en Sandwijck

Zo 19 apr, za 30 mei, za 20 jun, za 5 sep, za 17 okt

Kosten: €50 leden IVN/KNNV, €65 voor niet-leden

Aanmelding (uiterlijk 28 mrt), via renewassenberg@gmail.com. Geef daarbij aan of je IVN/KNNV-lid bent.

Deelnemers: min. 12, max. 20

Basiscursus wilde planten

De lente staat voor de deur en overal beginnen planten te bloeien! Heb je altijd al willen weten welke soorten je tegenkomt tijdens een wandeling? Wil je leren hoe je planten herkent en onderscheidt? Doe mee met onze basiscursus en leer alles over wilde planten in het veld.

Tijdens deze cursus combineren we theorie en praktijk, zodat je plantenfamilies leert herkennen in het veld en ze zelf kan determineren tot op de soort. Of je nu een beginner bent of je kennis wilt verdiepen, je bent van harte welkom!

Leer de basis van plantenherkenning en ontdek hoe je veelvoorkomende plantfamilies herkent tijdens twee theorieavonden.

Twee excursies in de natuur: Ga mee op pad en oefen op verschillende bodemtypen, zodat je planten leert herkennen in hun natuurlijke omgeving.

We werken met vers plantenmateriaal, raadplegen een determineerboek en oefenen met een loepje. Daarnaast ontvangt je een overzichtelijke reader met alle belangrijke informatie, zodat je thuis alles nog eens rustig kunt nalezen.

Theorie: wo 6 en 27 mei, 20-22u, Walkart-centrum, Zeist
Praktijk: zo 10 en 31 mei, 10-12u. Landgoed de Breul en Blikkenburg/Schoonoord

Kosten: IVN/KNNV leden: €22,50 / regulier tarief: €25,-
Aanmelden (tot 26 april), via cursussen@ivnhkr.nl (ook voor meer informatie)

Fladderaars en vliegkampioenen

Ben je ook zo nieuwsgierig naar en geïnteresseerd in de kleurrijke wereld van vlinders en libellen, ga dan mee op ontdekkingstocht. Wij, twee natuurgidsen IVN, bieden een laagdrempelige introductie in het leren (her)kennen van vlinders, libellen en juffers. Hoe herken je verschillende soorten en wat maakt hen uniek. Een vlinder ondergaat een volledige gedaanteverwisseling, hoe zit dat eigenlijk met de libel? Waar leven ze graag, waarvan en hoe lang?

Door de opdrachten en de zoekkaarten te gebruiken hopen we samen het antwoord te vinden op deze vragen. Wil je deze insecten beter leren kennen, ga dan met ons mee en verwonder je over deze kleurrijke fladderaars en vliegkampioenen! De excursie is geschikt voor kinderen vanaf 6 jaar, wel altijd onder begeleiding.

Excursie: zo 31 mei, 13.30 – 15.00u

Start: p-plaats Broekhuizerlaan 2, 3956 NS Leersum (bij ingang restaurant Voltaire)

Aanmelden (vóór 29 mei): via renateteekens@hotmail.com

Icarusblauwtje

Foto: Renate Teekens

Ontdek wereld van insecten!

Insecten zijn er in allerlei vormen en maten, er is een enorme variatie. In deze korte cursus van twee interactieve lesavonden en twee veldexcursies maak je kennis met een aantal soorten insecten en hun fascinerende levenscyclus. Ook de ecologische waarde van insecten komt aan bod, want de natuur (en dus ook wij!) kan niet zonder insecten. Welke soorten zijn er, hoe kun

je ze herkennen en hoe ontdek je ze in de natuur? Want het is vooral een kwestie van goed kijken en weten waar je moet kijken.

In de eerste les ligt de focus op vlinders, hommels, libellen en zweefvliegen. In de tweede les ontdek je de wereld van kevers, wantsen en gallen. Deze korte cursus is op instapniveau, er is geen voorkennis nodig. Laat je meenemen in de wonderlijke wereld van insecten en meld je snel aan!

Theoriedata: di 2 jun en di 1 sep, 20-22u, Torenlaantheater Zeist

Excursies: zo 7 jun, 11.00-13.30u, Vliegbasis Soesterberg en zo 6 sep, 11-13.30u, Nieuw Wulven

Kosten: €10 voor IVN/KNNV-leden, €12.50 voor niet-leden

Aanmelden (t/m 25 mei) via cursussen@ivnhkr.nl

Max: 25 deelnemers

Pyramawants

Foto: Judith Pijnacker

Je hoofd uit, het groen in!

Beleef Heidestein met al je zintuigen. Zin om even op adem te komen en op een andere manier de natuur te ervaren?

Neem op donderdagavond 4 juni deel aan een ontspannen zintuigenwandeling over het prachtige Landgoed Heidestein. Van 19 uur tot 21 uur dompelen we je onder in het groen. We vertragen, kijken, luisteren, ruiken en voelen. Even helemaal weg uit de drukte, en vol in de natuur. En natuurlijk delen we ook wat interessante wetenswaardigheden over cultuur en natuur van Heidestein.

Deze wandeling is geschikt voor iedereen vanaf 16 jaar die goed ter been is en toe is aan een frisse neus en een frisse blik.

Belevingswandeling: do 4 juni, 19-21u

Start: Landgoed Heidestein

Graag vooraf aanmelden via 06 2754 0440

Ledenwandeling Heidestein

Heideblauwtje

Foto: Dick de Rooij

In juni is de ledenwandeling in Heidestein. Door de afwisseling van open heidevelden en beschut bos groeit hier een verrassend grote variatie aan planten. We wandelen door het gebied, waarbij we stilstaan bij wat er bloeit en hoe het landschap dit mogelijk maakt.

Datum: 6 juni, 9.30 -11.30 u

Locatie: ingang van het bos, waar Hoog Kanje overgaat in de Grensweg (Zeist). P-plaatsen aan Hoog Kanje in de omgeving van Ontmoetingscentrum Binnenbos en de scholen.

Zanderij rondwandeling

Op zondagavond 21 juni gaan we naar de Zanderij bij Maarn om van de bijzondere natuurpracht te genieten. We vertellen iets over de geschiedenis van de Zanderij en en we lichten ook een tipje van de sluier op over de geologie van dit gebied.

De Zanderij Is een unieke biotoop met bijzondere flora en fauna. Het is ook een unieke plek om de geologische waarde van de Heuvelrug te ervaren. We lopen rondom het meer dat door de zandwinning is ontstaan.

Let op: de in/uitgang van het gebied is vrij steil en honden zijn niet toegestaan door de beheerder.

Voorwandelen: zon 14 juni, 19.00u

Publiekswandeling: zon 21 jun, 19-21u

Start: p-plaats van Utrechtse Landschap, onderaan de Bergweg

Gidsen: Pieter Vos e.a.

Aanmelden (verplicht): bij Pieter Vos via ivn.zanderij.maarn@gmail.com

Plantenwerkgroep

Dit seizoen inventariseren we op de woensdagavonden in twee kilometerhokken. We maken dan een zo volledig mogelijke lijst van de plantensoorten in een gebied van een vierkante kilometer en dragen zo bij aan de kennis over de verspreiding van planten in Nederland. De inventarisaties wisselen we af met bezoeken aan een aantal andere gebieden, waarvan geen volledige lijst wordt bijhouden. Voor beide activiteiten is niet veel voorkennis nodig. We determineren af en toe met de flora of met mobiele apps en leren zo de meest algemene plantensoorten herkennen. Af en toe ontdekken we iets bijzonders.

Gewoonlijk starten we om 19.30 u op locatie, maar vanwege de kortere daglengte beginnen we op 1, 8 en 15 april en op 19 en 26 augustus en 2 september al om 19.00 u (zie de vetgedrukte data hieronder).

Het eerste kilometerhok is 147 – 453, een deel van Heidestein. We verzamelen op de parkeerplaats langs de Arnhemse Bovenweg met adres Heidestein 1-3, 10. Data: **1/4**, 29/4, 27/5, 24/6, 22/7, **19/8**.

Het tweede kilometerhok is 147 – 448. Verzamelpunt: Broekweg 2, Driebergen. Data: **15/4**, 15/5, 10/6, 8/7, 5/8, **2/9**

Op de "vrije" woensdagen gaan we naar de volgende bestemmingen en startpunten:

8 april 19.00 u	Sandwijck	Ingang Utrechtseweg 301, De Bilt
22 april	Fort Rijnauwen	Parkeerplaats Theehuis Rhijnauwen
06 mei	Vollenhoven	Ingang Utrechtseweg 59, De Bilt
20 mei	Nieuw Wulven	Parkeerplaats Nieuw Wulven, Marsdijk 4, Bunnik
03 juni	Elster Buitenwaarden	Parkeerplaats Rijksstraatweg 265, Elst
17 juni	Fort Rijnauwen	Parkeerplaats Theehuis Rhijnauwen
01 juli	Zanderij Maarn	Bergweg 7, Maarn
15 juli	Amerongse Bovenpolder	Parkeerplaats Kasteel Amerongen
29 juli	Leersumse Veld	Parkeerplaats Maarsbergseweg
12 augustus	Fort Rijnauwen	Parkeerplaats Theehuis Rhijnauwen
26 augustus 19.00 u	De Paltz	Parkeerplaats De Bergjes, Soest
09 september 20.00 u	Afsluiting veldseizoen	Nader te bepalen

Natuurlijk proberen we zo veel mogelijk met elkaar mee te rijden; graag onderling afspreken. Nadere informatie bij Arnout Imhof: tel. 06-11750323 of e-mail: a.imhof@ziggo.nl.

Plantenexcursies

Aanmelden voor excursies bij Arnout Imhof (a.imhof@ziggo.nl of 06-11750323). Graag bij opgave ook vermelden of je eventueel wilt rijden.

De Braak en Thijssepark (zaterdag 18 april)

In Amstelveen liggen een aantal beroemde landschapsparken die voornamelijk beplant zijn met inheemse planten, waarvan we de Braak en het Jac. P. Thijssepark gaan bezoeken. Beide parken zijn aangelegd rond 1940 en het zijn dus eigenlijk heemtuinen. Bij elkaar tonen ze een zeer groot aantal soorten planten. De Braak is aangelegd op natte, arme en zure veengrond rond een plas, terwijl het Thijssepark meer hoogteverschillen en bodemsoorten kent. Omdat we er vroeg in het voorjaar zijn, kunnen vooral ons hart ophalen aan de voorjaarsbloeiers.

We vertrekken om 9.00 uur vanaf station Driebergen/Zeist. Aanmelden uiterlijk de woensdag tevoren.

Cortenoever (zaterdag 16 mei)

Op de linkeroever van de IJssel liggen in een wijde bocht van de rivier de kronkelwaarden van Cortenoever. Het gebied heeft mooi ontwikkeld stroomdalgrasland met soorten als veldsalie, beemd-kroon, handjesereprijs en walstrobremraap. Daarnaast is er ook een akkerreservaat met bijzondere soorten als spiegelklokjes en akkerogentroost.

We vertrekken om 9.00 vanaf station Driebergen/Zeist. Aanmelden uiterlijk de woensdag tevoren.

Kampeerweekend Viroinvallei (5 t/m 8 juni)

Het kampeerweekend van de plantenwerkgroep gaat dit jaar naar de Viroinstreek, gelegen in het zuiden van België. Het riviertje de Viroin heeft dit dal gevormd in een dikke kalklaag, de Calestienne. Bijzonder is de aanwezigheid van vele kloven (dolines) die gevormd zijn door het instorten van holtes ontstaan door het oplossen van kalksteen door regenwater. Op de kalkheuvels liggen loofbossen en droge graslanden met een warm microklimaat. We verwachten veel typerende kalkflora die we thuis niet of nauwelijks tegenkomen.

De precieze kampeerplaats wordt later bekendgemaakt. De deelnemers zorgen zelf voor de kampeeruitrusting. Aankomst vanaf vrijdagochtend, terugreis maandagmiddag. Er wordt centraal ingekocht voor ontbijt, lunch, etc. Avondeten wordt geregeld in overleg met de deelnemers. Aanmelden graag vóór 1 mei.

Koningsmantel vlamhoed

TEKST EN FOTO: BERT TOLSMMA

De dubbele naam roept al voldoende verwachtingen op. De koningsmantel heette vroeger de purpergele ridderzwam en het genus vlamhoed bestaat in Nederland uit zo'n 14 soorten, waaronder de prachtvlamhoed. En nu dan de koningsmantelvlamhoed. Wie nu nog niet onder de indruk is?!

Op 29 september van dit jaar kreeg ik een mail van Geertruid Kortmann, Zeisterse en een van de mensen met wie ik onregelmatig contact heb over bijzondere soorten paddenstoelen, meestal in de buurt. De mededeling was voor de liefhebber opvallend genoeg:

“Beste Bert. Op een bult houtsnippers vlakbij de hoek Driebergseweg en Laan van Beek en Royen vond ik de zeldzame KONINGSMANTELVLAMHOED. Erg leuk. Geertruid Kortmann”

De foto was verblindend mooi en ik op zoek. Aanvankelijk zocht ik in de bocht van de aangegeven wegen, maar het bleek dat ik het Molenbosch in moest en inderdaad: *Gymnopilus dilepis* op een grote hoop houtsnippers.

Deze soort is voor het eerst in Nederland gevonden in kasteelpark Staverden op 1 september 2018 door Tjerk

Busstra op grote houtsnipperhopen. De hoed is opvallend purper en geschubd en kan 8 cm breed worden. De steel heeft ongeveer dezelfde kleur als de hoed met een ring die snel verdwijnt. Veel vlamhoeden zijn giftig, maar het is (nog) niet bekend of deze dat ook is. De koningsmantelvlamhoed komt oorspronkelijk uit Sri Lanka en wordt dus als een exoot beschouwd. Het microklimaat in grote snipperhopen blijkt warm genoeg om deze soort te doen verschijnen. Toch verwachten we geen invasie van deze vlamhoed, want er zijn steeds minder snipperhopen; de houtsnippers worden vaak afgevoerd naar bijvoorbeeld energiecentrales. Maar toch, duidelijk is dat een snipperhoop een opzienbarende vondst kan opleveren.

Midweekgroep

De Midweekgroep wandelt eens in de twee weken op woensdagmorgen, het hele jaar door behalve in juli en augustus. De wandelingen zijn 5 à 6 km lang en daar nemen we de tijd voor. Tijdens de wandeling kijken we naar het landschap en staan soms stil bij wat er aan bijzondere planten, dieren, insecten, vogels, paddenstoelen en andere interessante natuur op onze weg komt. We wandelen zoveel als mogelijk op onverharde of half verharde, goed toegankelijke wandelpaden. We verzamelen om 9.30 uur bij het beginpunt van de wandeling. Over meerijden daarnaartoe worden gewoonlijk onderlinge afspraken gemaakt. Op de vrijdag voorafgaand aan de wandeling ontvangen de leden van de groep een uitnodiging. Alle wandelingen zijn, indien nodig, vooraf verkend. De wandelingen gaan bij slecht weer door, tenzij dat gevaarlijk zou zijn. Gemiddeld duurt een wandeling 1,5 tot 2 uur. Na afloop gaan we, voor wie dat willen, gezamenlijk ergens koffiedrinken.

Aan- of afmelden is niet nodig. Om verrassingen te voorkomen door wijzigingen in het programma, is het belangrijk dat je op de e-maillijst van de Midweek-wandelgroep staat, zodat je de laatste berichten ontvangt. Aanmelden voor de e-maillijst kan bij Freek.

Het programma in het tweede kwartaal van 2026

- 08 april Plantage Willem III Elst
- 22 april Oudenhorsterpad Woudenberg
- 06 mei Amerongse Bovenpolder (Uiterwaarden) Amerongen
- 20 mei Broekhuizen (Londotuin) Leersum
- 03 juni Sprengenwandeling Driebergen-Rijsenburg
- 17 juni De Schammer en Bloedaal Stoutenburg

Freek den Dulk heeft de coördinatie en organiseert samen met Nicolien Drost en Herman Verschuren de wandelingen. Inlichtingen bij Freek den Dulk: 06-21287412 of freek@piode.nl

Spreeuwen

TEKST EN FOTO'S: ERIK GRUYS

Spreeuwen en mussen behoren samen met merels en kool- en pimpelmezen tot de meest voorkomende tuinvogels. Sommige mensen vinden dit soort vogels te algemeen en tonen daarom weinig interesse. Maar juist doordat de kans van waarnemen bij dergelijke soorten groot is, kan het de moeite lonen beter te kijken. Een belangrijk punt daarbij is ze redelijk dichtbij te zien te krijgen. Dat lukt door te voeren op een vast punt nabij een kamerraam van waar uit men meestal kijkt, en dat gaat het best met vogelpindakaas. Koop goedkope vogelpindakaas zonder toevoegingen in plastic potten (deze kunnen niet kapotvallen en zijn de goedkoopste) bij bijvoorbeeld Action en soms Wibra. Vooral spreeuwen zijn er dol op, maar ook mezen, mussen en roodborstjes komen er graag op af.

In een eerder verhaal in de Grote Ratelaar (2023, januari-maart, pp. 4-6) zijn we al uitvoerig ingegaan op spreeuwen. Dit is een aanvulling met nieuwe foto's, gemaakt in 2025 vanuit de huiskamer in Leersum (achtertuin = "Open volière").

1. Totaal uitgeruide spreeuw, waarbij de spikkels op borst, hals en kop goed zichtbaar zijn

Het gehele jaar komen er spreeuwen op de pindakaas af. Daarom is het van belang genoeg potten in huis te halen, want de meeste firma's hebben ze alleen gedurende de winter. Het topseizoen is de nazomer-herfst, want dan worden de jonge vogels volwassen, ruien en krijgen hun schitterend gespikkelde verenpak. De spikkels zijn vooral mooi te zien op de borst en zijn hartvormig. Gedurende de winter tot en met het voorjaar zijn de spikkels zichtbaar. Daarna slijten ze weg, waardoor de vogels een donkerder kleur krijgen.

Schijnbaar bontgekleurde spreeuwen

Overjarige vogels zijn donkerder van kleur dan hun collega's van de nieuwe lichte. Gedurende de hier genoemde nazomer-ruï verliezen de jonge spreeuwen hun grijze jeugdveren. Dat proces lijkt van achteren naar voren op het lichaam van de vogel te

verlopen met de kop als laatste lichaamsdeel dat gespikkeld wordt. Men ziet dan soms enkele reeds donkergekleurde wit-gespikkelde vogels, waarvan de kop door nog aanwezige jeugdveertjes grijs is en waardoor een schijnbaar bontgekleurd dier ontstaat.

2. Jonge spreeuw met reeds gespikkelde borst maar nog grijze kop-hals

3. Twee spreeuwen: de achterste op de foto is totaal lichter van kleur en de spikkels op de borst boven de poten zijn groter

Variatie in donker- en lichter gekleurde spreeuwen

Bekijkt men de nieuwe lichte spreeuwen, dan blijkt dat er variatie in donkere/lichte kleur van het totale verenpak aanwezig is. Sommige vogeltjes zijn duidelijk bleker. De vraag is of dat te maken heeft met jongen die eerder of later dat jaar geboren zijn. Immers er is bij deze jonge vogels wel een leeftijdsverschil. Maar bekijkt men de blekere vogels goed, dan lijken de spikkels soms groter te zijn en de donkere kleur meer licht bruin te bevatten dan bij de donkerder gekleurde spreeuwen.

4. Een lichter gekleurde spreeuw, waarbij het bruin achter op de kop duidelijk bleker is dan op foto 1. De witte spikkels zijn hartvormig.

5. Donkere spreeuw bij pot pindakaas

Spreeuwen geven reuring en trekken andere vogelsoorten aan

Komen spreeuwen op de pindakaas af, dan gaat dat telkens gepaard met veel reuring. Ze komen zelden alleen en claimen luidkeels hun ingenomen bevoorrechte positie. Dikwijls gaat dat tevens gepaard met aanvallen naar de nieuw komende vogels, waarbij ze als kemphanen met de poten naar elkaar gericht tegen elkaar opvliegen. Zat er al een kleiner vogeltje (mus, mees of roodborst) te eten, dan wordt die ruw verjaagd. Het gekrakeel en tegen elkaar opvliegen wordt snel opgemerkt. Dit is door andere spreeuwen en vogels van andere soorten, die daardoor op de aanwezigheid van voer opmerkzaam gemaakt worden. Het wordt tevens gewaardeerd door roofvogels. Soms kwam er zelfs herhaald op dezelfde dag een sperwer langs.

Uiteraard werkt dit laatste niet altijd positief ten gunste van grotere aantallen vogels in de tuin. Het lijkt er op, dat met name huismussen hierdoor meer weg bleven. De appelvink echter kwam wel, maar die richt zich op ander voer: zonnebloemzaden.

6. Schijngevecht van twee spreeuwen bij pindakaaspot. Ze vliegen met de poten naar elkaar gericht omhoog.

Hazelaar, vrouwelijke bloeiwijze Foto: Jan Katsman

Bomenwerkgroep

Activiteiten voor de komende periode:

14 april	Studieavond
25 april	Excursie Overlangbroek
12 mei	Studieavond
23 mei	Excursie Roggebotzand
23 juni	Excursie Rijnauwen

De mensen kijken naar een afbeelding van een insect tijdens een presentatie over "Bomen met insecten" op 3 februari 2026, gegeven door twee mensen van de Insectenwerkgroep. Foto: René Wassenberg.

Vogelwerkgroep

Elke excursie begint in Driebergen bij het Sportcentrum Hoenderdaal, Hoendersteeg 7.

Op een doordeweekse dag wordt gestart om 09.00 uur en in het weekend om 08.00 uur. De bedoeling is dat alle deelnemers zoveel mogelijk met elkaar meerijden. De chauffeur krijgt een vergoeding van de meerijders van € 0,25/km uitgaande van vier inzittenden per auto; bij minder inzittenden vindt betaling pro rata plaats.

Aanmelden kan alleen via email (kijk bij de betreffende excursie bij wie je je op kan geven) tot drie dagen voor de excursie. Laat dan ook weten of je met de auto naar Driebergen komt en/of je anderen mee wilt nemen.

Broedvogelinventarisatie Binnenbos (zaterdag 21 maart, 11 en 25 april, 9 en 23 mei en 6 juni)

Het Binnenbos bestaat uit het bos achter kasteel Sterkenburg plus stukken populierenbos, moerasbos en weiland daarachter en is eigendom van de Forest Peace Foundation. Het wordt op een natuurlijke manier beheerd. In een van de weilanden is een voedselbos aangelegd. Dit gebied is voor het eerst geïnventariseerd in 2021 en zal opnieuw geïnventariseerd worden in 2026. We gaan in totaal zes keer inventariseren.

Het gebied bestaat uit drie delen: kasteelbos, populierenbos plus weiland, en moerasbosjes plus hooiland. Een inventarisatieronde duurt zo'n vier uur. Opgeven bij Nicolien Drost per email: ndrost@droho.nl. Verzamelen om 6.30 uur halverwege de Zuwe, Driebergen, op de grens van weiland en bos van kasteel Sterkenburg.

Excursie Everdingenwaard (donderdag 16 april)

Deze excursie belooft een veelvoud aan soorten en aantallen vogels en dat komt door het wisselende landschap van weilanden (vaak met orchideeën), heggelandschap geflankeerd met volwassen bomen en natuurlijk de uiterwaarden gevormd door de machtige rivier de Lek. De daar aanwezige grazers zorgen, middels hun ontlasting, voor veel insecten en daardoor ook veel insectenetende vogels.

We maken kans op kneu, grasmus, Cetti's zanger, koekoek, snor, braamsluiper, blauwborst, rietzanger, roerdomp en diverse steltlopers.

Zo'n veelbelovende excursie mag je als vogelaar gewoon niet missen. Je kan je hiervoor opgeven bij Anne van Emmerik. Haar e-mailadres is: a.vanemmerik@xs4all.nl

Excursie Kennemerduinen (zaterdag 2 mei)

De Kennemerduinen staan bekend om hun uitgestrekte duinlandschap. Met een grote verscheidenheid aan biotoop is het een prachtig vogelgebied. Met afwisseling van duinen, zandverstuivingen, bossen en waterpartijen. Het vogelmeer behoort wel tot een van de mooiste waterpartijen. Dit is begin jaren 50 gegraven en biedt nu onderdak aan een zeer grote diversiteit aan vogels. Bijzonder voorkomende soorten zijn de geoorde fuut, dodaars en zomertaling.

Naast de watervogels komen er ook diverse zangvogels voor. Zeker in deze periode zullen we de nachtegaal aantreffen, maar ook roodborsttapuiten, gekraagde roodstaarten en nog vele andere zangers. Aankomst bij het bezoekerscentrum "de Kennemerduinen" om 9.15 uur. Adres: Zeeweg 12, 2051 EC Overveen. Het is daar betaald parkeren. De verwachting is dat we zo rond 15.00 uur weer terug zijn. Zin om mee te gaan? Opgeven bij Ruud van de Steeg, ruudvandesteeg@gmail.com.

Vogelweekend Appelscha (29-31 mei)

Het vogelweekend is van vrijdagavond 29 t/m zondagmiddag 31 mei 2026 in het Drents-Friese Wold in de buurt van Appelscha. We gaan op zoek naar de draaihals in het Doldersummerveld, kraanvogels in het Fochteloërveen en roodhalsfuten in Diependal. We verblijven op Boscamping Appelscha, Oude Willem 3, Appelscha. Gebleken is dat veel mensen eerder willen komen en/of langer willen blijven, dus regel zelf je logies op de camping of in de buurt. De camping heeft een paar trekkershutten en bungalows. Uiterlijk opgeven op 10 mei.

Excursie nachtzwaluwen Leersumse Veld (vrijdagavond 26 juni)

De nachtzwaluwexcursie naar het Leersumse Veld is al jaren een groot succes. We gaan onder leiding van Jan Katsman op zoek in het terrein. De maan is halfvol, dus we hopen ze te horen en te zien. En ransuil, houtsnip of grauwe klauwier zijn ook mogelijk. Vertrek vanaf Hoenderdaal 20.15 uur. Terug om ongeveer 24 uur.

Het maximumaantal deelnemers is 20. Aanmelden uiterlijk maandag 22 juli bij Nicolien Drost (ndrost@droho.nl).

Insectenwerkgroep

Het programma voor de insectenwerkgroep voor het komend jaar ziet er als volgt uit:

07 april	Opening seizoen
02 mei	Londotuin
23 mei	Amerongse Berg
06 juni	Sandenburg
04 juli	Palmerwaard
01 augustus	Nieuw Wulven
05 september	Soesterberg
13 oktober	Afsluitende avond

Voor aanmelding en contact: Anne Janse, anne.janse@gmail.com

Vogelexcursie Arkemheen

TEKST: EMILE SANDERS

22 NOVEMBER 2025

Op zaterdag 22 november 2025 bezochten 14 enthousiaste excursiegangers de polder Arkemheen. De wind hield zich afzijdig en van de bewolking hadden wij geen last. De temperatuur bevond zich rond het nulpunt; het was dus waterkoud.

Allereerst bezochten wij het gebied bij het Gemaal. Een prachtige man sperwer zat daar te wachten op zijn fotomoment. Kort daarna kwam een late bruine kiekendief voorbij. Vele brilduikers, grote zaagbekken, kuifeenden en nonnetjes werden gespot. De Cetti's zanger liet zijn zang luid en duidelijk horen en was voor een enkeling kortstondig zichtbaar in het riet. Daarna gingen wij naar het gebied van de Delta Schuitenbeek / Strand Nulde. Hier zagen wij zoals verwacht diverse ganzensoorten, krakeenden, bergeenden, smienten, witgatjes en knobbelzwanen. Een ijsvogel liet ook van zich horen. Als hekkensluiter, wij stonden toen al bij de auto's om naar huis te gaan, kwam een zeearend alsnog voorbij. Al met al was dit een geslaagde excursie.

Vogelexcursie Brouwersdam

TEKST EN FOTO'S: NICOLIEN DROST

18 JANUARI 2026

Om 8.00 uur vertrekken we met een auto en vier personen naar de Brouwersdam. Het is droog en zonnig met weinig wind. Ideaal weer. Via de nieuwe Blankenburgtunnel rijden we naar Haventje Noord. Daar staan al vier andere auto's te wachten.

In Haventje Noord zitten een aantal middelste zaagbekken en langs de kant staan rotganzen. Ook lopen er scholeksters, steenlopers en een zilverplevier. In de verte zien we een parelduiker, een echte.

We rijden verder langs de dam. Daar zwemmen veel eidereenden en zwarte zee-eenden, maar wel ver weg de zee op. Ook zien we veel middelste zaagbekken en zo nu en dan een brilduiker of kuifduiker. Er staan veel vogelaars langs de dijk, maar ijseenden zijn nog niet gezien. Bij de spuikom staan paarze strandlopers en aalscholvers op de dijk.

We besluiten door te rijden naar de Prunjepolder. Tijd voor koffie en een sanitaire stop bij de Heerenkeet. Daarna rijden we langs de dijk. Hier staan een zwarte ruiters en een tureluur naast elkaar. We kunnen ze mooi met elkaar vergelijken.

Rotgans

Door naar het bankje. Het is intussen hoogwater. Op een eilandje staan wel duizend scholeksters. Ook staan er honderden kluten. Verder zien we zilverplevieren en kleine zilverreigers. Verderop zien we nog veel brandganzen, maar de strandleeuweriken waren helaas net weg.

Het was een topexcursie. We hadden prachtig weer en hebben veel soorten gezien.

Vogelexcursie VoorneWestplaat

TEKST: NICOLIEN DROST

14 DECEMBER 2025

Om 8.00 uur vertrekken we met één auto uit Driebergen. Het is nogal mistig.

Op de parkeerplaats aan de Strandweg bij Oostvoorne zijn al meer deelnemers. We lopen naar het strand. Het is hoogwater. In de verte langs de waterlijn zien we scholeksters, wulpen en pijlstaarten. Er komt een groepje kleine steltloperijtjes aangevlogen. Het blijken drieteentjes, bonte strandloperijtjes en bontbekjes te zijn.

In de verte zie ik drie dikke witte stippen in de mist. Waarschijnlijk zijn dit de wilde zwanen die ik woensdag met de Parelduikersexcursie ook al gezien heb.

We lopen weer terug naar de duinen. Hier staan twee vogelaars te kijken. Ze kijken naar vijf strandleeuweriken. Nu zien wij ze ook. Opvallende geelzwarte kopjes. Onze doelsoort hebben we binnen.

In de verte zien we een grote groep vinken. Er zit een witachtig exemplaar tussen. Dat zou een sneeuwgorge kunnen zijn, maar we krijgen hem niet goed te zien.

We gaan terug naar de auto's en gaan nog even naar het Oostvoornse Meer. Hier zien we dodaarsjes, futen en middelste zaagbekken. Ook nemen we nog koffie en/of soep in het restaurant.

Het was een mooie excursie met strandleeuweriken, wilde zwanen, pijlstaarten en diverse steltloperijtjes.

Resultaten trektellen 2025

TEKST: NICOLIEN DROST EN EMILE SANDERS

1. Inleiding

In 2025 hebben we op 9 zaterdagochtenden en een zondagochtend trekvogels geteld op de Treekerpunt vanaf 13 september t/m 15 november. Op 20 september is niet geteld. De weersomstandigheden bij de diverse tellingen was ronduit slecht met veel regen en wind en dat is goed terug te zien in de aantallen en soorten vogels. In totaal zijn er maar 5661 vogels geteld. Dat is de op een na laagste waarde in 14 jaar. Een systematische afname van het aantal vogels per jaar is in deze gegevens (nog) niet te zien.

Tabel 1: Totalen per dag in 2025:

2025	september							oktober				november			totaal
dag:	13	27	4	5	11	18	25	1	8	15					
Totaal aantal	211	221	86	293	1077	1410	410	1019	543	391					5661

Het aantal trekvogels per dag is zoals elk jaar laag aan het begin van het seizoen, loopt dan op met een top rond half oktober en neemt dan weer af. Eigenlijk was er geen enkele trekdag met echt goede trek. De Eurobirdwatch op 4 oktober 2025 was een slechte teldag. De trek kwam na de regen niet meer op gang. Er werden nog wel 33 vinken, 19 sijzen, 13 kneuen, 9 pimpelmezen, 5 zanglijsters, 3 graspiepers en een houtduif, sperwer, koolmees en boompieper geteld. Ook op 5 en 25 oktober werden er lagere aantallen geteld dan er op grond van de tijd van het jaar te verwachten waren, enkel door ongunstige weersomstandigheden.

2. Talrijkste soorten

Dan nu een overzicht van de talrijkste soorten in 2025 (300 – 1400 exemplaren). De talrijkste soorten waren vink, spreeuw, koperwiek, houtduif, sijs, grauwe gans en kolgans. Alleen van de vink werden in 2025 meer dan 1000 exemplaren geteld.

Tabel 2 Talrijkste soorten in 2025

2025	september							oktober				november			totaal
dag:	13	27	4	5	11	18	25	1	8	15					
Soort:															
Vink				146	565	241	76	53	66	18					1327
Spreeuw						22	59	480	14	97					747
Koperwiek					37	226	25	363	23	65					739
Houtduif	1				5	400	118	27	12	8					588
Sijs				56	159	157	28	7	34	5					467
Grauwe gans	6				44	181	30	3	150						414
Kolgans	8				18	15		50	85	162					338

3. Algemene soorten

Van 8 soorten hebben we in 2025 tussen de 50 en 110 exemplaren geteld: pimpelmees, huiszwaluw, aalscholver, koolmees, boerenzwaluw, zanglijster, kramsvogel en veldleeuwerik.

Tabel 3 Algemene soorten

2025	september							oktober				november			totaal
dag:	13	27	4	5	11	18	25	1	8	15					
Soort:															
Pimpelmees	7	2	9	37	8	10	15	1	7	7					103
Huiszwaluw	57	45													102
Aalscholver	16			9		45	13	3							86
Koolmees	11	16	1	11	6	5	6		15	3					74
Boerenzwaluw	18	39													57
Zanglijster			9	5	5	34	3		1						57
Kramsvogel						3	37	2	1	11					54
Veldleeuwerik	5	2				1	17	4	22	1					52

In 2025 zijn veel pimpelmezen geteld. Wel veel minder dan de tienduizenden van de influx in Texel, maar toch meer dan eerdere jaren. Zanglijsters, kramsvogels en veldleeuweriken waren er juist weinig op de teldagen.

4. Minder algemene soorten

Van 11 soorten hebben we in 2025 10 t/m 50 exemplaren waargenomen. Dit waren putter (40), kneu (40), goudhaan (39), keep (39), grote lijster (26), kruisbek (21), groenling (15), witte kwikstaart (14), appelvink (12), tjiftjaf (12), buizerd (10) en boomleeuwerik (10). Kruisbekken waren er veel minder dan in het topjaar 2024.

5. Schaarse soorten

Dit jaar werden er landelijk in november weer veel beflijsters gezien. Wij zagen er 8. Opvallende soorten waren verder sperwer (8) en bruine kiekendief (1). Leuk waren ook rietgors (9), nijlgans (7), geelgors (3), grote zilverreiger (2) en blauwe reiger (2).

6. Soorten ter plaatse

Ook dit jaar liet de klapekster zich weer zien. De boomleeuwerik vloog in september weer zingend rondjes om ons heen en we zagen en hoorden roodborsttapuit, staartmees, kuifmees, boomklever, zwarte specht, groene specht, grote en kleine bonte specht en raaf.

We bedanken vooral Han, Ton, Yvonne en Peter, en ook Geert, Hanneke en Marijke voor hun bijdrage en aanwezigheid. Volgend najaar gaan we weer kijken wat de trek ons dan te bieden heeft.

Beflijster

Foto: Jan Katsman

Wie doet wat?

IVN AFDELING HEUVELRUG EN KROMME RIJN

Lidmaatschap € 24,00 per jaar. Aanmelden: www.ivn.nl/afdeling/heuvelrug-en-kromme-rijn/lidmaatschap. Voor vragen over lidmaatschap of automatische incasso, adreswijzigingen of opzeggingen kun je terecht bij de IVN Servicedesk (info@ivn.nl). Donateurs kunnen wijzigingen of afmelding doorgeven via ledenadministratie@ivnhkr.nl

Voorzitter	Adrienne de Waal, 06 4641 7464, voorzitter@ivnhkr.nl
Secretaris	Stefanie Miltenburg en Anne France Zijssling, secretaris@ivnhkr.nl
Penningmeester	PP (Peter Paul) Bakker, penningmeester@ivnhkr.nl . Bank: NL65INGB0001572287
Algemeen bestuurslid	Vacant. Mail bij interesse naar voorzitter@ivnhkr.nl
Vertrouwenspersoon	Sylvana Bouwens, vertrouwenspersoon@ivnhkr.nl
Cursussen	Judith Pijnacker, 06 4987 4530, judithpijnacker@gmail.com
Jeugd	Martine Tragter, scharrelkids@ivnhkr.nl
Natuurbeleving	Sjoukje van der Meer, natuurbeleving@ivnhkr.nl
(Wandel)excursies	Jolanda Blom 06 2827 5157, Mark Luinenburg 06 2944 7203, wandelingen@ivnhkr.nl
Projecten	Kijk op de website (werkgroepen en projecten) voor actuele informatie
PR/Redactie Grote Ratelaar	Irene van Oosterhout, pr@ivnhkr.nl
Website	Arija Jansen, pr@ivnhkr.nl , www.ivn.nl/afdeling/heuvelrug-en-kromme-rijn
Nieuwsbrief	Lucy van de Vijver, lucyvandevijver@hotmail.com
Facebook	www.facebook.com/IVN.HeuvelrugEnKrommeRijn
Instagram	https://www.instagram.com/ivnheuvelrugenkrommerijn

KNNV AFDELING ZEIST, HEUVELRUG EN KROMME RIJN

Lidmaatschap € 36,50 per jaar, inclusief abonnement op Natura. Huisgenootlid € 14,00 per jaar. Jongerenlid (<31 jaar) € 20,50. Ratelaar-lid € 17,50 per jaar.

Opzeggingen vóór 1 november van het lopende jaar bij de ledenadministratie.

Voorzitter	Nico Bolle, 06-23271152, voorzitter@heuvelrug.knnv.nl
Secretaris a.i.	Simone Laanbroek, 06-57075182, secretaris@heuvelrug.knnv.nl
Natuurhistorisch secretaris	Marijke van Noort, 06- 51393948, nhsecretaris@heuvelrug.knnv.nl
Penningmeester	Lieke Versantvoort, 030-6562463, penningmeester@heuvelrug.knnv.nl
Algemeen bestuurslid	Erik Gruys, 0343-518723, gruys@delta.nl
Ledenadministratie	Sophieke Nijhuis, 030-6567910, ledenadministratie@heuvelrug.knnv.nl
Midweekgroep	Freek den Dulk, 06-21287412, freek@piode.nl
Vogelwerkgroep	Nicolien Drost, 030-6563717, nicolien@droho.nl
Natuurwerkgroep	Simone Laanbroek, 06-57075182, natuurwerkgroep@ziggo.nl
Website/webmaster	heuvelrug.knnv.nl / H. Verschuren, 06-15554910, verschuren.herman@gmail.com
Redactie Grote Ratelaar	Marijke Warmerdam, 06-21286243, marijke.warmerdam@hetnet.nl
	Jan Katsman, 06-22474760, jan.katsman@planet.nl
Redactie digitale nieuwsbrief	Paul Bodengraven (paul@paulrealiseert.nl), Nico Bolle, Jan Katsman, Lieke Versantvoort, Marijke Warmerdam

GEZAMENLIJKE WERKGROEPEN IVN EN KNNV

(Korst)mossenwerkgroep	Bert Geerdes, 06-20743202, bert.geerdes@xs4all.nl Jan Ensing, 06-83483663, jan@natuurverkenner.nl
Paddenstoelenwerkgroep	Bert Tolsma, 030-6959861, lptolsma@gmail.com Mirjam Veerkamp, 0343-551905, veerkamp.berg@planet.nl
Insectenwerkgroep	Anne Janse, 06-46073110, anne.janse@gmail.com
Natuurfotografie	Dick de Rooij, dickderooij@gmail.com , www.natuurfotografieheuvelrug-ivn-knnv.nl/
Plantenwerkgroep	Arnout Imhof, 0343-539920, a.imhof@ziggo.nl
Bomenwerkgroep	Marijke van Noort, nhsecretaris@heuvelrug.knnv.nl René Wassenberg, renewassenberg@gmail.com

Over de grens

TEKST EN FOTO: JAN KATSMAN

De grens tussen 2025 en 2026 werd gevormd door een flinke hoeveelheid sneeuw. Het is al weer even geleden dat we zo'n dik pak sneeuw hadden. Lastig als je de weg op moest, maar wat was het prachtig! Ik heb weer heel wat foto's gemaakt in het Leersumse Veld van mooie landschappen, zwaar beladen takken en witte bospaden omzoomd met besneeuwde struiken en bomen.